

ויקהל פקודי

צִדְקַת מַעֲשֵׂה אֱתָנָה – וַיְקַהֵל פְּקוּדֵי

וַיְקַהֵל פְּקוּדֵי – מה סוד הקשר שביניהן ?

השבת נחתום בע"ה, את ספר שְׁמוֹת בקריאת הפרשות וַיְקַהֵל וּפְקוּדֵי. כידוע זכתה כל פרשה לשם ייחודי משלה. לפי פנימיות, השם שניתן לפרשה (בדומה לשמו של האדם), מאפיין את מהותה הפנימית. המילה 'פרשה', מהשורש פ.ר.ש, כמו מרמזת על שתי משמעויות, הנגזרות משורש זה. מחד, שמה האחד של הפרשה, כמו מייחד ומחבר את הפרשיות השונות שבה, בהיותו מכנה-משותף לכולן, ומשמש מעין "מפתח-מאסטר", באמצעותו ניתן לפרש ולהבין את הקשר שביניהן. מאידך, היא קרויה 'פרשה', כדי לציין את הייחודי שבה, המבדיל ומפריש אותה מחברותיה/משכנותיה. השבת, אנו נתקלים בתופעה של חיבור בין שתי פרשות סמוכות, וקריאתן ברצף, ע"י שבעה עולים, כאילו היו פרשה אחת שלמה. ואכן, בשנים רגילות נקראות הפרשות וַיְקַהֵל וּפְקוּדֵי כשהן מחוברות, ורק בשנים מעוברות, בהן מוסיפים אדר שני, הן נקראות בנפרד, כל אחת מהן בשבת אחרת. ונשאלת השאלה, מה המיוחד בשתי פרשות אלה, המאפשר לכרוך אותן ולקרותן כאחת? ויש מקום גם לשאול, מה לשתייהן ולספר שְׁמוֹת, ומדוע דווקא הן זכו לחתום את ספר שְׁמוֹת?

כדי שנוכל להשיב, עלינו לעלות לשורשה של כל אחת מהפרשיות, כפי שהוא בא לידי ביטוי בשמה. הראשונה שבהן קרויה 'וַיְקַהֵל', משרש ק.ה.ל, על שם פעולת האיסוף והכינוס באמצעותה הקהיל משה רבינו את כָּל עם ישראל, על מנת להעביר ולהבהיר להם את מצוות הקמת המשכן, את חשיבותה ואת הוראותיה. המטרה הכללית היא, התכללות וחיבור של עם ישראל עם הקדושה, עם האלוקות, וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם". כדי להתחבר אל הקדושה, או לאפשר לקדושה לשכון בתוך עם ישראל, דרושה קודם התכללות של עם ישראל, חיבור ואיחוד שלהם. לפרט, אין כאן משמעות או חשיבות לכאורה, "מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנֶנּוּ לְבֹו תִקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי". כָּל יְהוּדִי יִכּוּל לְשֵׁמֶשׁ כָּל יְיָ קִיבּוּל לְאֱלוּקוֹת, בין אם הוא כהן, לוי או ישראל, כָּל הַצְּבָאוֹת, צְדִיקִים, בִּינוּנִים וְרַשְׁעִים. וכל המרבה להביא, הרי זה משובח, אם בהתלהבות, אם בכמות, המטרה היא העיקר. ואכן, כפי שמעיד הכתוב וַיֵּצְאוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה".

כָּל בני ישראל, יוצאים מחוברים כעדה, מקושרים לפנימיות שבדברי משה. וכאן באה סדרה של פסוקים, שבכל אחד מהם הכללות: "וַיֵּבְאוּ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ לְבֹו וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רֹחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת ה'". "וַיֵּבְאוּ הַגָּאֲנִשִּׁים עַל הַנְּשִׁים כָּל נְדִיב לֵב הֵבִיאוּ...". "וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ תְּכֵלֶת... הֵבִיאוּ". ועוד כהנה וכהנה פסוקים, המלמדים על נתינה של כלל ישראל, ללא הגבלה וחשבון. עד אשר באים "כָּל הַחֲכָמִים הַעֲשִׂים אֶת כָּל מְלָאכַת הַקִּדָּשׁ", וכמו קובלים בפני משה, על ריבוי התרומות מכל סוגי החומרים, עד שמשה צריך לנקוט פעולה כדי לעצור את הזרם, וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אֵל יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לְתְרוּמַת הַקִּדָּשׁ". בני ישראל עושים מאמץ מיוחד, כדי לעצור בעד עצמם, וַיִּכְלָא הָעָם מִהֵבִיא". ובסך הכול "וְהַמְלָאכָה הַיְתֵה זֵיִם לְכָל הַמְלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר".

לעומת זאת, שמה של פרשת 'פְּקוּדֵי', בא משרש פ.ק.ד. המשמעות המקובלת של 'לפקוד' היא למנות, לספור. בפרשת פְּקוּדֵי, מספרת לנו התורה בפרוטרוט, על תוצאות ה"התרמה", לסוגי התרומה השונים, וגם מתארת לפרטי פרטים, את מהלך בניית המשכן וכליו, וחמרי הגלם שנדרשו לשם כך, עד אשר מושגת המטרה, "וַיִּכְבֹּד ה' מְלָאכָה אֶת הַמְּשֻׁכָּן". מהשורש פ.ק.ד. נגזרות משמעויות נוספות, רבות ושונות כמו: פקודה – מלשון ציווי והוראה, מינוי והטלת תפקיד על מישהו, זכירה לטובה במעשה, והיעדרות או החסרה. נסתפק במשמעויות שהבאנו, אך נשתדל גם להבין כיצד נובעות כל המשמעויות הנ"ל מאותו השורש, פ.ק.ד., ועוד יותר ננסה לגלות כיצד הן קשורות לפְּקוּדֵי המשכן. אם נחפש אחר המופע הראשון של שורש זה בתורה, נגלה אותו בספר בראשית במשמעות של זכירה מעשית לטובה, "וְהוּי פְּקֹד אֶת שְׁרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ ה' לְשֵׁרָה כַּאֲשֶׁר דָּבָר". קודם לכן נראה היה כאילו קיים נתק חלילה, בין הקב"ה ובין הבטחתו לאברהם. זכירה היא בעצם חיבור, בניגוד לשכחה, שכמוה כניתוק מהנשכח. והנה שב החיבור שהיה קיים כל הזמן, ומתגלה בעמידה בהבטחה.

וכיצד נעשה המפקד? כאן נסתייע במופע אחר של השורש, בעצה שמעניק יוסף לפרעה, כיצד להתמודד עם שנות הרעב הקרבות, "עֲשֵׂה פְרֵעָה וַיִּפְקֹד פְּקָדִים עַל הָאָרֶץ וְחִמַּשׁ אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשֶׁבַע שָׁנֵי הַשָּׁבַע". כאשר רוצים לפקוד עם, דרושים פקידים שיוכלו לפקוד אותו. הכל טוב ויפה, אך עדיין לא גילינו מדוע דווקא באמצעות השורש פ.ק.ד? הצעד הבא של הפוקד, עשוי לקרב אותנו למהות השורש. הפוקד אינו עורך את המפקד באמצעות כרוזים, לוחות מודעות או התקהלויות, אלא פנים אל פנים. הפנייה אינה אל הכלל, אלא ישירות, אל הפרט דווקא. הוא ניגש אל ביתו של הנפקד ו... דופק על דלת ביתו. מעניין שהשורשים פ.ק.ד. ו-ד.פ.ק. בנויים מאותן האותיות. נתנה לרגע על קנקנה של הדפיקה. ניתן למצוא בתנ"ך כולו רק שלשה פעלים הנגזרים משורש זה. שניים מהם אכן מתייחסים לדפיקה על דלת, כמו שאנו מוצאים בשיר השירים, "קוֹל דוֹדִי דוֹפֵק פְּתָחִי לִי אֲחֹתִי רַעֲיָתִי יוֹנָתִי תַמְתִּי". ניתן לחלק את השורש ד.פ.ק. לשתיים, במתכונת ד-פק, או דלת-פק. צירוף זה, כמו רומז לקול הנקישה על הדלת – פק, פק, פק. לא לחינם קיבל הפקק את שמו, המזכיר לנו את הקול הנשמע בשעה שחולצים אותו מהבקבוק.

ומי הן הדמויות השכיחות, הדופקות על הדלת? באחד מהפיוטים הנפוצים בסליחות, אנו מוצאים "כְּדִלִים וְכַרְשִׁים דְּפִקְנוּ דְלִתֵיךְ". שמו של הדל, כמו מרמז מחד על הדלת הסגורה בפניו, מולה הוא עומד תדיר ועימה עליו להתמודד. ומאידך,

מרמז שמו של הדל, על הצורך שלו לדלות לעצמו ולמחייטו, מבארות שופעות של אחרים. אך לא רק הדלים שואלים

ומבקשים, גם פקידי המס, הגובים למיניהם ושאר הפוקדים, עניינם להוציא דבר מה מבעד לַדֶּלֶת, כסף, מזון, תבואה סיוע, מידע וכיו"ב. לכך כמו מרמזת חלוקת השורש במתכונת פקד- = פוק דלת. השורש פ.ו.ק, מלשון להפיק, עניינו הוצאה, וממנו נגזרת גם פעולת ההפקה של תוצר מבוקש מחומרי גלם. הפוקד כמו בא להפיק ולהוציא החוצה, דברים המצויים בפנים, מעבר לַדֶּלֶת הסגורה. הדבר הראשון אותו מבקש הפוקד להוציא אליו הוא הנפקד, כדי שיוכל אחר כך להמשיך ולבדוק עימו, מה עוד נכון או ניתן להוציא. אגב, מעניין לגלות שגם השורש ק.פ.ד (שאף הוא מורכב מאותן אותיות), עניינו החסרה וקיפוח, כמו בביטוי "קפד ראשו", במשמעות של להשמיט את הראש (לחתוך אותו). וקבעו כבר חז"ל, "ולא הקפדן מלמד". מי שמזלזל ומחסיר מכבודם ומכישוריהם של תלמידיו, לא יצליח בתפקידו, כי בכך הוא מצמצם בפועל את כלי הקיבול שלהם. במקביל, הוא מחסיר למעשה גם מעצמו ומיכולותיו כמלמד.

אך להבדיל מפקידים הנשלחים ע"י מלך בשר ודם, מדובר פה במפקד מטעם מלך מלכי המלכים הקב"ה. הם אמורים אכן "להפיק" מכל נפקד תשלום חובה של מחצית השקל, אך סכום פשוט זה, כמו מקנה לו "מנייה" של "עם ישראל" בעירבון שאינו מוגבל. הוא "קונה" לעצמו את הזכות להיות שותף במידה שוה, בכל קרבנות הציבור של עם ישראל. הפוקדים אינם פותחים רק את דלת ביתו המגושמת של הנפקד, מדובר בפתיחת הדלתות של הלבבות, "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי". כמו בא לרמז שמלבו של יהודי אמורה לזוב (ידבנו ~ ידבנו, ד' ו-ז' מתחלפות) אהבת ישראל, בדומה ל"אָרץ זבת חֶלֶב ודבש". הקב"ה קורא לעם ישראל, "פתיחי לי אֶחָתִי רַעֲיָתִי", ופתיחת הדלת והלב לתרומה, פועלת גם בכון ההפוך ומאפשרת את כניסתם פנימה, של אורות רוחניים ושפע אלוקי. על דרך המשל, כמו נפתחות החסימות שבעורקים, והדם זורם כשהוא מועשר בחמץ. חז"ל משתמשים בביטוי "צא ולמד", ובארמית "פוק חזי" (צא וראה). תנאי הכרחי ומוקדם ללימוד ולגילוי הוא היציאה מן המיצרים ומההסתגרות מאחורי הַדֶּלֶת, ב-ד' האמות הפרטיות, האנוכיות. מצוות המפקד מתבססת על "תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם". יש לרומם ולייקר כל יהודי, מתוך ידיעה שהקב"ה צפן בתוכו אוצר ייחודי, שצריך רק לגלות אותו ולהוציאו לאור. לכן, יש מקום לטיפול אישי פרטני בכל יהודי, כדי לעזור לו לגלות את הטוב הייחודי שבו, ולהאיר באמצעותו גם לסובבים. להפיק, אפשר רק ממי שיש בתוכו. והרבה שליחים ופוקדים יש לו לקב"ה, הדופקים על דלתותינו, כדי שנתחיל להפיק מעצמנו את המיטב.

פעולת הפקידה, מתעלמת לכאורה מהכלל, אך מתמקדת בפרט. המדרש ממשיך את המיפקדים שנעשו במדבר, להתנהגותו של אדם המחזיק בכיסו אבנים יקרות. מעת לעת, הוא חש בצורך להוציא אותן ולמנותן מחדש. פעולה זו גורמת לו להרגיש טוב מחד, לחוש הנאה מבעלותו על אוצר שזכה. פעולת הספירה במקרה זה, אינה נעשית בזריזות וכלאחר יד, אלא כל אבן זוכה להתבוננות מעמיקה ולהתייחסות מיוחדת למאפיינים הייחודיים לה (גודל, צורה, גוונים ועוד). מאידך, הפקידה כמו מרגיעה את הבעלים מחששות שוא: האם נעלמה או נגנבה אחת מהן? או, שמא רק נדמה היה לו, שברשותו אוצר כזה?

שתי הפרשות מיצגות גישות הפוכות, לכאורה. בפרשת וַיִּקְהַל, ההתייחסות היא גלובאלית, לכלל, מבלי לתת מקום לפרט. ואילו בפרשת פְּקוּדֵי, יש התייחסות לכל פרט, כל פרט חשוב, נחשב ומקבל מקום ומשקל. כאשר הסדר הנכון הוא, קודם כל התלהבות וחיבור אל המסר, ואחר כך גם ירידה לפרטים, חיבור אל עולם העשייה. מדובר פה למעשה, כך מסביר הרבי מליובאוויטש, בשתי גישות של היהודי בעבודת ה'. הגישה הראשונה היא הרצון לראות אלוקות בכל, ולעשות מכל דבר משכן לה'. איסוף של הכל, ללא חשבון, מכל הבא ליד, תרומה לה', לבניית המשכן. הגישה השנייה בנויה על התמקדות בכל פרט, בדיקה של מה ניתן לעשות, עם כל סוג של חומר. לכל פריט תכונות ומעלות ייחודיות ולכן נדרשים בעבורו גם כללי עבודה משלו. כלים שנכון לעשותם מכסף, אינם מתאימים בהכרח לנחושת, ולהיפך. עודף ההתלהבות לבדו, אינו עוזר, אם לא נכנסים לפרטים ואם לא מכירים את התחום בו עוסקים. ועל דרך החסידות, ניתן ללמוד על קיומן של שתי גישות כאשר באים לעבוד את ה'. הצורה הראשונה היא, "הקהלה", איסוף וריכוז של כל ענייני האדם (כוחות הנפש, המחשבה והרגש, וגם אמצעים חומריים), לעשיית משכן, תרומה לה'. הצורה השנייה היא "פקודי", בחינת כל פרט ואמצעי, כיצד ניתן לנצל אותו, בצורה המיטבית, לבניית המשכן, ועריכת חשבון לגבי כל פרט ופרט.

כעת ניתן לראות את הזיקה שבין שתי הפרשות לספר שְׁמוֹת. הספר פותח במעין מפקד שמי, של בני ישראל הבאים מצרימה, במתכונת פְּקוּדֵי. אך עצם מהותו של הספר היא "היום הָזֶה נִהְיִיתָ לְעָם", הפיכתם של בני ישראל לעם, במתכונת וַיִּקְהַל. ובחיתומו של הספר, כמו מתהפכות להן היוצרות, והסדר הנועל הוא וַיִּקְהַל – פְּקוּדֵי. ניתן אולי, להמשיך זאת לאיברים שבגוף. כל איבר מקבל חיותו מהגוף, אך גם חיותו של הגוף באה וניזונת מחיותם של האיברים, כשכל איבר תורם את חלקו הייחודי. לומר לך שכל עניינו של יהודי הוא לשמש כאיבר בגוף הקרוי עם ישראל, וגם להיפך אך לא סותר, שכל יהודי הוא בגדר עם ישראל בזעיר אנפין, ובלעדיו עם ישראל אינו שלם, "לְבַלְתֵּי יָדָח מִמֶּנּוּ נִדָּח". יש כאן מעין מעגל חוזר, של מן הפרט אל הכלל ומן הכלל אל הפרט.

דבר חסידות

"לא טוב היות האדם לבדו אֶעֱשֶׂה לוֹ עֶזְרָא כְּנֶגְדּוֹ" (בראשית ב, י"ה). פירושו: אילו היה האדם יחיד בעולם, היה עלול לטעות ולחשוב שהוא מושלם. לכן עזר לו הקב"ה וסיפק לו אמצעי עזר – את הזולת, כדי שכשיראה חסרון בזולתו, המכעיס אותו, יבין ויגלה שגם בו עצמו מצוי מעין אותו פגם (הגיבן נזכר בחטוטרת שהוא נושא, כאשר הוא רואה גיבן אחר). (מעובד מאיגרות קודש-אדמו"ר הזקן)

שבת שלום ומבורך

|| / || / ||

אם ברצונך למקבל את הגיליון במייל או במסרון, פנה אל ghananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.